

‘નિયમસાર’ ૧૫૦ ગાથા. કાલે આવ્યું હતું ને? ‘સંસારજનિત પ્રબળ સુખદુઃખરૂપી અટવીથી...’ આહાહા...! કર્મથી ન લીધું, આત્માથી એમ ન લીધું. પર્યાયમાં સંસાર છે, સ્વરૂપમાં સંસાર નથી, બાહ્ય સંસાર નથી. પર્યાયમાં સંસાર છે એમ સિદ્ધ કર્યું. આહાહા...! એ સંસારજનિત પ્રબળ સુખદુઃખરૂપી વન એટલે અસંખ્ય પ્રકારના સુખદુઃખના ભાવ, એનાથી ધર્મી દૂરવર્તી છે. વાત કરી કે પર્યાયમાં થાય છે એમ વાત કરી. કર્મથી થાય છે કે આત્મામાં થાય છે એમ ન લીધું. આહાહા...! આત્મા વસ્તુ ભગવાન પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ છે. પર્યાયમાં સંસારથી ઉત્પન્ન થયેલ, સંસારણ ઈતિ સંસાર, સ્વભાવમાંથી ખસી અને પર્યાયમાં રાગ અને દ્રેષ (ભાવ થાય) એ સંસારજનિત સુખદુઃખની અટવી... આહાહા...! એ વિકલ્પની અનંતી જાળ એવા વનમાં... આહાહા...! ધર્મી દૂરવર્તી વર્તે છે. આવી વાત છે. આહાહા...! જેણે આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદઘન અતીન્દ્રિય આનંદ અને વીતરાગમૂર્તિ એવો જેણે જાણ્યો, અનુભવ્યો એને એની પર્યાયમાં સંસાર છે એ સંસારથી ઉત્પન્ન થયેલી વિકલ્પજાળ, એનાથી પણ રહિત છે. આહાહા...! આવી વાત છે.

સંસારજનિત કીધું. આત્મજનિત પણ ન કીધું, કર્મજનિત પણ ન કીધું. આહાહા...! એમ આત્માની પર્યાયથી ઉત્પન્ન થાય એમ પણ ન કહ્યું. આહાહા...! શું સંતોની વાણી! ગજબ છે! અજબવાત એ વસ્તુ પોતે છે. સંસારની દશા વિનાનો સ્વભાવ છે. જેના સ્વરૂપમાં સંસાર, એમાંથી ખસવું એવી વસ્તુ નથી, કહે છે. આહાહા...! એ ચીજમાંથી ખસીને પર્યાયમાં સંસાર છે એ સંસારથી ઉત્પન્ન થયેલો, ઉદયભાવથી ઉત્પન્ન થયેલો એમ પણ ન કહ્યું. આહાહા...! ગજબ વાત છે. ઉદયભાવથી થાય એમ પણ ન કહ્યું, આત્માની નબળાઈથી થાય એમ પણ ન કહ્યું, કર્મથી થાય એમ ન કહ્યું. આહાહા...! ગજબ વાત કરી છે. એ પ્રભુ સંસાર વિનાનો છે. ચૈતન્ય ભગવાનમાં સંસાર છે જ નહિ. એની પર્યાયમાં સંસાર છે તેથી સંસારજનિત શબ્દ લીધો. પર્યાયજનિત પણ ન લીધો. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- પર્યાયજનિત નહિ પણ વિભાવજનિત...

ઉત્તર :- પર્યાય છે એની, એનો પણ નથી. એ સંસારજનિત ઉત્પન્ન થયેલો એનાથી

દૂરવર્તી (છે) એટલે એમાં એ પોતે નથી. એમ. આહાહા...! આ મુખ્ય વાત છે. આવી વાણી દિગંબર સંતો સિવાય ક્યાંય છે નહિ. આહાહા...! ઘણી ગંભીર, ઘણું ઊંડાણ, ઘણી અંદર અચિંત્યતા. આહાહા...!

એક તો એ સિદ્ધ કરવું છે કે વસ્તુસ્વરૂપમાં સંસાર નથી. એટલે આત્મા વિકાર કરે એમ નથી. આહાહા...! તેમ કર્મથી વિકાર થાય છે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા...! નબળાઈથી વિકાર થાય છે એમ ન લેતાં એ સંસાર પર્યાયમાં સંસાર (છે). આહાહા...! પુણ્ય અને પાપની વિકલ્પજાળ સંસારજનિત ભાવ સુખદુઃખ, પ્રબળ સુખદુઃખ. આહાહા...! 'પ્રબળ સુખદુઃખરૂપી અટવીથી...' એના વનથી 'દૂરવર્તી હોય છે...' ભગવાન તો એનાથી દૂરવર્તી છે. આહાહા...! ગજબ ભાષા કરી છે. આવી શૈલી ક્યાંય છે નહિ. સંસાર એના સ્વરૂપમાં નથી એમ કહેવું છે અને સંસાર પર્યાયમાં છે એટલે પર્યાયથી ઉત્પન્ન થાય એમ ન કહેતાં... આહાહા...! સંસારજનિત... આહાહા...! પ્રબળ સુખદુઃખરૂપ (કલ્મ્). આહાહા...! આખા સુખ અને દુઃખના પ્રકાર. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- છઠ્ઠા ગુણસ્થાનમાં બુદ્ધિપૂર્વક રાગ હોય માટે અહીં પ્રબળ શબ્દ વાપર્યો?

ઉત્તર :- એ વસ્તુ સ્વરૂપમાં નથી એ માટે વાપર્યો છે. સ્વરૂપમાં આ છે નહિ. આહાહા...! એ સંસારજનિત, પર્યાયમાં સંસાર છે. પર્યાય સંસાર છે. ધર્મીની પર્યાયબુદ્ધિ છે નહિ. આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આ તો અંતરની વાતું છે. આહાહા...!

એવા જે 'પ્રબળ સુખદુઃખરૂપી અટવી...' વન. એનાથી સમકિતી, જ્ઞાની 'દૂરવર્તી હોય છે...' દૂરવર્તી હોય છે. દૂર વર્તે છે, એમ કહે છે. વર્તે તો છે પર્યાયમાં. આહાહા...! પણ એ સુખદુઃખની કલ્પના, એનાથી દૂરવર્તી વર્તે છે. દૂરવર્તી વર્તે છે. આહાહા...! 'તેથી તે યોગી અત્યંત આત્મનિષ્ઠ...' જોયું! સંસારજનિત વિકારની લાગણી જ્યાં અંતરમાં છે જ નહિ. તેથી તે દષ્ટિનો વિષય જે આત્મા છે એમાં એ નિષ્ઠ છે. આત્મનિષ્ઠ-આત્મામાં નિષ્ઠ રહેલો 'અંતરાત્મા છે;...' એ અંતરાત્મા છે. અંતરાત્માનું સ્વરૂપ જે છે એ સંસારજનિતથી ભિન્ન છે. એથી ભિન્ન દૂરવર્તી તેનું વર્તન છે. આહાહા...!

અહીં કરોડપતિ કે ધૂળપતિ કે અબજપતિ કાંઈ કામ કરે એવું નથી. કે ભાઈ આટલા કરોડ હોય તો વાંધો નહિ. દાન કરે તો પાપ ખસે, પુણ્ય કરે તો પાપ ખસે, એમ નથી કહેતા? બાળકોને-છોકરાઓને રોગ થાય ને? બહુ થાય પછી એમ કહે, પુણ્યે પાપ ઠેલાય. માટે પુણ્ય કરો. છોકરાને વહેંચો કાંઈક. બરફી વહેંચો, પેંડા વહેંચો, ફલાણું વહેંચો. છે કે નહિ? સાંભળ્યું છે? નાના છોકરાને. એવી સ્થિતિમાં થાય તો કહે પાપ પુણ્યથી હટશે. કરો પુણ્ય. આહાહા...! એ આપણે કાઠિયાવાડમાં તો કહેવત છે. એ તો સાંભળ્યું છે ને બધું. આહાહા...!

અહીં કહે છે, પ્રભુ! એ પર્યાયમાં સંસાર જે ઉત્પન્ન થયેલી દશા, એમાં આત્મા નિષ્ઠ

નથી. એમાં આત્મા ઠરતો નથી. આહાહા...! આત્મા તો એને કહીએ... આહાહા...! કે આત્મનિષ્ઠ (હોય). એ સંસારજનિત પ્રબળ સુખદુઃખથી દૂર વર્તતો આત્મનિષ્ઠ (હોય). ત્યાંથી દૂર વર્તે પણ છે ક્યાં હવે? આહાહા...! આત્મનિષ્ઠ. આત્મામાં છે. આહાહા...! એને અહીં અંતરાત્મા કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

‘જે સ્વાત્માથી ભ્રષ્ટ હોય...’ આ રીતે જે આત્મામાં સંસાર નથી પણ એ સંસારમાં જે હોય... ખૂબી તો એ કરી છે કે સંસાર આ બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, ધંધો એ સંસાર નથી કાંઈ. એ તો ચીજ-પર ચીજ છે. પર ચીજમાં સંસાર કેવો? સંસાર તો આત્માની પર્યાયમાં વિકૃતરૂપ છે. તો પર્યાય ન લેતા સંસાર જ ઉપાડ્યો એણે. સંસાર પર્યાયમાં છે. સંકલ્પ ને વિકલ્પની જાળ. આહાહા...! ધર્મી તે પર્યાયમાં સંકલ્પ-વિકલ્પો હોવા છતાં દૂરવર્તી વર્તે છે એટલે આત્મામાં વર્તે છે તે અંતરાત્મા છે. આહાહા...! ‘દેવચંદ્રજી’! આવા દેવની વાત છે આ. દેવ અંદર મોટો (બિરાજે છે). આહાહા...!

ગજબ વાત કરી છે. ભાષા સાધારણ લાગે છે લોકોને પણ બહુ ગંભીર. મુનિ સંત દ્વિગંબર સંતો તો ભગવાન છે, એ તો પરમેશ્વર છે. પંચપરમેષ્ટીમાં પરમેશ્વર છે. આહાહા...! અને એ પંચપરમેષ્ટી અરિહંત તો મોક્ષ જવાના, સિદ્ધ મોક્ષ થઈ ગયો પણ આ પણ એકાદ ભવે મોક્ષ જવાના જ છે. આહાહા...! એ ‘કુંદકુંદાર્ય’, ‘અમૃતચંદ્રાર્ય’, ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ (મોક્ષ જવાના છે).

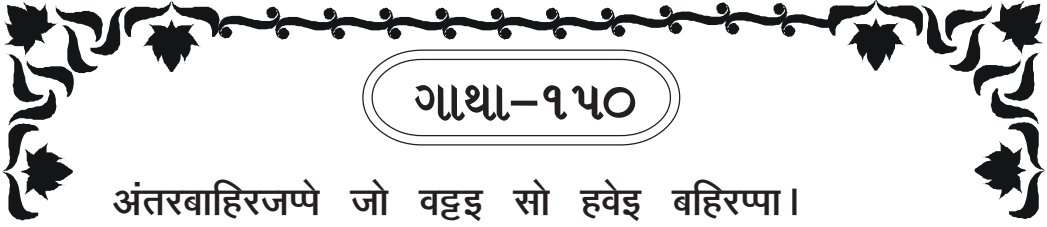
અમે તો એ સંસારજનિત, સંસારજનિત... આહાહા...! ગજબ વાત છે. એમાં અમે નથી. અમે સંસારમાં નથી. બહાર બાયડી-છોકરા છોડ્યા માટે સંસારમાં અમે નથી, એમ નથી. કરોડોનો વેપાર-ધંધો કરતો હતો એ છોડ્યો તો એણે સંસાર છોડ્યો, એમ નથી. પર્યાયમાં સંસારજનિત જે વિકલ્પ થાય તેનાથી દૂર વર્તે તેણે સંસાર છોડ્યો. આહાહા...! કહો, સમજાય છે?

આ ગાથા ઉપર તો કાલે આવી ગયું હતું. વિશેષ (લીધું). આહાહા...! અને એવા સ્વઆત્માથી ભ્રષ્ટ છે. એટલે સંસારજનિત ભાવમાં જે પડ્યો છે અને એના વિનાનો ભગવાન પરમાત્મા છે, છતી ચીજ છે, પ્રત્યક્ષ છે, પ્રગટ છે... આહાહા...! મોજૂદ છે. આહાહા...! પર્યાયમાં પણ જેનું અસ્તિત્વ નથી એવું એનું અસ્તિત્વ મહા અસ્તિત્વ પ્રભુનું, ધ્રુવ અસ્તિત્વ બિરાજમાન છે. તેમા નિષ્ઠ જે સ્થિર છે તે આત્મા (છે), બાકી ભ્રષ્ટ (છે). આહાહા...! એવા આત્મામાંથી નીકળીને જે સંસારજનિત સંકલ્પ-વિકલ્પ, એમાં જે રોકાય છે તે આત્માથી ભ્રષ્ટ છે. છે?

‘જે સ્વાત્માથી ભ્રષ્ટ હોય તે બહિઃતત્ત્વ...’ આહાહા...! બાહ્યતત્ત્વ. આહાહા...! અંતર તત્ત્વમાં સંસાર જ નથી. સંસાર બહિઃતત્ત્વ છે. ધર્મીને બહિઃતત્ત્વ ઉપર દષ્ટિ નથી એથી એનાથી દૂરવર્તી છે. આહાહા...! અને અજ્ઞાની સંસારની જે વૃત્તિ છે તેમાં રોકાયેલો, ત્યાં

પર્યાયબુદ્ધિમાં રોકાણો છે. આહાહા..! એથી એ સ્વાત્માથી, વસ્તુના સ્વભાવથી ભ્રષ્ટ છે. આહાહા..! હેઠે વિશેષ લેશે. બાહ્યતત્ત્વમાં બહિરાત્મા છે. આહાહા..!

જે અંતર ભગવાન અનાદિ-અનંત, અનંતગુણની ધ્રુવ ધારા, એમાંથી ખસીને એ સંસારજનિત રાગમાં જે ઊભો છે એ સ્વાત્માથી ભ્રષ્ટ છે. આવી વાત છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે! ઓહોહો..! આવી ભાષા-વાણી ક્યાં છે? દિગંબર સંતો સિવાય (ક્યાંય નથી). આ અંતરના અનુભવના ઉદ્ગાર છે, હોં! બધા. આહાહા..! આ પ્રભુ પોતે સંસારથી તો દૂરવર્તી વર્તે છે. ત્યાં અમારી દૃષ્ટિ (છે). જ્યાં સંસાર નથી ત્યાં અમે છીએ. આહાહા..! જ્યાં સંસાર છે ત્યાં જે છે તે સ્વાત્માથી ભ્રષ્ટ છે. આહાહા..! કહો, 'વિમલચંદ્રજી'! આવી વાતું છે. આહાહા..!

ગાથા-૧૫૦

અંતરબાહિરજપ્તે જો વટ્ટ્વ સો હવેઙ્ગ બહિરપ્પા ।

જપ્તેસુ જો ણ વટ્ટ્વ સો ઉચ્ચઙ્ગ અંતરંગપ્પા ॥૧૫૦ ॥

અન્તરબાહ્યજલ્પે યો વર્તતે સ ભવતિ બહિરાત્મા ।

જલ્પેષુ યો ન વર્તતે સ ઉચ્ચતેઽન્તરંગાત્મા ॥૧૫૦ ॥

બાહ્યાભ્યન્તરજલ્પનિરાસોઽયમ્ ।

યસ્તુ જિનલિંગધારી તપોધનાભાસઃ પુણ્યકર્મકાંક્ષયા સ્વાધ્યાયપ્રત્યાખ્યાનસ્તવનાદિબહિર્જલ્પ કરોતિ, અશનશયનયાનસ્થાનાદિષુ સત્કારાદિલાભલોભસ્સન્નન્તર્જલ્પે મનશ્ચકારેતિ સ બહિરાત્મા જીવ ઇતિ । સ્વાત્મધ્યાનપરાયણસ્સન્ નિરવશેષેણાન્તર્મુખઃ પ્રશસ્તાપ્રશસ્તસમસ્તવિકલ્પજાલકેષુ કદાચિદપિ ન વર્તતે અત એવ પરમતપોધનઃ સાક્ષાદંતરાત્મેતિ ।

તથા ચોક્તં શ્રીમદમૃતચંદ્રસૂરિભિ :-

(વસંતતિલકા)

“સ્વેચ્છાસમુચ્છલદનલ્પવિકલ્પજાલા-

મેવં વ્યતીત્ય મહતીં નયપક્ષકક્ષામ્ ।

અન્તર્બહિઃ સમરસૈકરસસ્વભાવં

સ્વં ભાવમેકમુપયાત્યનુભૂતિમાત્રમ્ ॥”

જે બાહ્ય-અંતર જલ્પમાં વર્તે, અરે! બહિરાત્મ છે;
જલ્પો વિષે વર્તે નહીં, તે અંતરાત્મા જીવ છે. ૧૫૦.

અન્વયાર્થ :- [યઃ] જે [અન્તરબાહ્યજલ્પે] અંતર્બાહ્ય જલ્પમાં [વર્તતે] વર્તે છે, [સઃ] તે [બહિરાત્મા] બહિરાત્મા [ભવતિ] છે; [યઃ] જે [જલ્પેષુ] જલ્પોમાં [ન વર્તતે] વર્તતો નથી, [સઃ] તે [અન્તરંગાત્મા] અંતરાત્મા [ઉચ્યતે] કહેવાય છે.

ટીકા :- આ, બાહ્ય તથા અંતર જલ્પનો નિરાસ (નિરાકરણ, ખંડન) છે.

જે જિનલિંગધારી તપોધનાભાસ પુણ્યકર્મની કાંક્ષાથી સ્વાધ્યાય, પ્રત્યાખ્યાન, સ્તવન વગેરે બહિર્જલ્પ કરે છે અને અશન, શયન, ગમન, સ્થિતિ વગેરેમાં (-ખાવું, સૂવું, ગમન કરવું, સ્થિર રહેવું ઇત્યાદિ કાર્યોમાં) સત્કારાદિની પ્રાપ્તિનો લોભી વર્તતો થકો અંતર્જલ્પમાં મનને જોડે છે, તે બહિરાત્મા જીવ છે. નિજ આત્માના ધ્યાનમાં પરાયણ વર્તતો થકો નિરવશેષપણે (સંપૂર્ણપણે) અંતર્મખ રહીને (પરમ તપોધન) પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત સમસ્ત વિકલ્પજાળોમાં ક્યારેય વર્તતો નથી તેથી જ પરમ તપોધન સાક્ષાત્ અંતરાત્મા છે.

એવી રીતે (આચાર્યદેવ) શ્રીમદ્ અમૃતચંદ્રસૂરિએ (શ્રી સમયસારની આત્મખ્યાતિ નામની ટીકામાં ૮૦મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-

“[શ્લોકાર્થ :-] એ પ્રમાણે જેમાં બહુ વિકલ્પોની જાળો આપોઆપ ઊઠે છે એવી મોટી નયપક્ષકક્ષાને (નયપક્ષની ભૂમિને) ઓળંગી જઈને (તત્ત્વવેદી) અંદર અને બહાર સમતા-રસરૂપી એક રસ જ જેનો સ્વભાવ છે એવા અનુભૂતિમાત્ર એક પોતાના ભાવને (-સ્વરૂપને) પામે છે.”

ગાથા-૧૫૦ ઉપર પ્રવચન

૧૫૦.

અંતરબાહિરજપ્પે જો વટ્ટઙ્ગ સો હવેઙ્ગ બહિરપ્પા ।

જપ્પેસુ જો ણ વટ્ટઙ્ગ સો ઉચ્ચઙ્ગ અંતરંગપ્પા ।।૧૫૦ ।।

જે બાહ્ય-અંતર જલ્પમાં વર્તે, અરે! બહિરાત્મ છે;

જલ્પો વિષે વર્તે નહીં, તે અંતરાત્મા જીવ છે. ૧૫૦.

આહાહા...! બહુ ગાથા ઊંચી છે. માખણ છે, માખણ.

ટીકા :- ‘આ, બાહ્ય તથા અંતર જલ્પનો નિરાસ (નિરાકરણ, ખંડન) છે.’ આહાહા...! બાહ્યના લક્ષે થતા વિકલ્પો અને અંતરની ભૂલથી થતા વિકલ્પો એ રહિતની આમાં વાત છે. આત્મામાં વિકલ્પની ગંધ નથી. આહાહા...! બાહ્ય અને અંતર્જલ્પનું નિરાકરણ-ખંડન છે. આહાહા...! ‘જે જિનલિંગધારી...’ આહાહા...! કહે છે કે સંસારજનિત રાગભાવ, વિકલ્પભાવ

એનાથી દૂર નથી વર્તતો તે તો, દૂર વર્તે તે તો આત્મા છે, એમાં જે વર્તે છે તે 'જિનલિંગધારી તપોધનાભાસ...' મુનિયાભાસ, મુનિભાસ. મુનિપણું છે નહિ. આહાહા...! આ શાહુકાર કહે છે ને? શાહુકારાભાસ. પૈસા ન હોય અને શાહુકાર કહેવાય. એમ આ તપોધનાભાસ. મુનિપણું નથી ને મુનિપણું માને છે. આહાહા...!

એ 'તપોધનાભાસ પુણ્યકર્મની કાંક્ષાથી...' આહાહા...! ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર, એમાં દષ્ટિ પડી નથી, એનો સ્વીકાર ને સત્કાર, આદર નથી એને પુણ્યકર્મની કાંક્ષાથી. એને તો પુણ્યકર્મની ઇચ્છાથી 'સ્વાધ્યાય...' કરે છે. આહાહા...! શાસ્ત્ર વાંચે, ભણે, સ્વાધ્યાયના બોલ છે ને? વાંચન, પર્યટન, કહેવું વગેરે. પર્યટન, ધર્મકથા.. આહાહા...! ધર્મકથા એ પણ સંસાર છે. અર...ર...! એ સ્વરૂપમાં નથી. ભગવાનઆત્મા સ્વરૂપ ચૈતન્યમૂર્તિ એમાં એ નથી. તેથી જિનલિંગધારી... અન્યની તો વાત પણ શું કરવી? કહે છે. અહીં તો જિનલિંગધારી-નગ્નલિંગધારી.. 'તપોધનાભાસ...' તપનો-તપોભાસ. જાણે મુનિ છે એમ મનાવે અને માને બહાર નગ્નપણામાં. આહાહા...!

'પુણ્યકર્મની કાંક્ષાથી...' જ્યારે અંતર સ્વરૂપ સંસારના પરિણામથી રહિત છે એવી દષ્ટિ અંતર અનુભવ થયો નથી તેથી તે તેનાથી વિરુદ્ધ એવું પુણ્ય. છે સાધુને? એટલે પુણ્ય લીધું છે. ગૃહસ્થાશ્રમ ને પાપ ને એ અત્યારે નથી લેવું. મુનિ છે, અઠવાવીશ મૂળગુણ પાળે છે, પંચમહાવ્રત પાળે છે, હજારો રાણી છોડી છે, કરોડોની પેદાશ ને દુકાનો છોડી છે. આહાહા...! એ લીધો છે. એવો જે 'જિનલિંગધારી તપોધનાભાસ પુણ્યકર્મની કાંક્ષાથી...' ઊંડાણમાં એ આત્મનિષ્ઠ નથી. એ સંસારજનિત રાગમાં નિષ્ઠ છે. તેથી એને પુણ્યકર્મની કાંક્ષા છે. આહાહા...! એને તો પુણ્યના બંધની જ ઇચ્છા છે. પુણ્યની ઇચ્છા છે કહો કે પછી પુણ્યબંધની ઇચ્છા કહો.

પુણ્યની જેને ઇચ્છા છે, શુભ-અશુભ વિકલ્પ જે ઊઠે એની જેને ઇચ્છા છે એ પોતે જ પુણ્યકર્મની વાંછાવાળા છે. પુણ્યકર્મની વાંછાવાળા છે. આહાહા...! એ સ્વાધ્યાય પુણ્યના, શુભરાગના પ્રેમથી સ્વાધ્યાય કરે છે. આહાહા...! શુભરાગની રુચિથી સ્વાધ્યાય કરે છે એટલે એ પુણ્યનો કાંક્ષી, પુણ્યનો કાંક્ષી, પુણ્યની વાંછાવાળો કહ્યો. ભગવાનઆત્મા એ વિકલ્પ વિનાનો દૂરવર્તી (છે) તેની ખબર નથી. આહાહા...! પ્રભુ! પર્યાયમાં સંસાર છે. એ તું નહિ, તારામાં નહિ, એ તને અડે નહિ. આહાહા...! એવી દશામાં જે નથી ત્યારે એને પુણ્યની કાંક્ષા છે. અહીંયાં આમ નથી એને પુણ્યની કાંક્ષા (છે જ). અંતર તરફ વલણ નથી. એથી બહિરના વલણની પુણ્યની ઇચ્છા છે જ. આહાહા...! સમજાય છે?

'સ્વાધ્યાય...' કરે, શાસ્ત્ર ભણે, લાખો-કરોડો શ્લોકો કંઠસ્થ કરે, સ્વાધ્યાય કરે. આહાહા...! અમારે સંપ્રદાયમાં રાત્રે ચર્ચાનું નહોતું. સ્વાધ્યાય કરતા. હજાર, બારસો, પંદરસો શ્લોક બે કલાક, અઢી કલાક ચાલે. શ્લોકની સજ્જાય કરતા. ત્રણેય જણા. મને તો કંઠસ્થ

હતું, મારા ગુરુને કંઠસ્થ હતું. ‘મૂળચંદ્રજી’ હતા મોટા એને પણ કંઠસ્થ હતું. બે-બે કલાક સુધી રાત્રીના, સવા સાત, સાડા સાતથી તે સાડા નવ સ્વાધ્યાય કરે. એમ કે આ સ્વાધ્યાય છે એમાં આપણો ધર્મ છે. આહાહા..!

‘પ્રત્યાખ્યાન,...’ કરે. લે, બિચારો પ્રત્યાખ્યાન કરે તોપણ કહે છે કે ભ્રષ્ટ છે. સ્વરૂપની અસ્તિત્વતાની દૃષ્ટિ નથી. સંસારથી ઉત્પન્ન થયેલો વિકૃતભાવ, એનાથી ભિન્ન ઉપર દૃષ્ટિ નથી, એનો આદર નથી, અનુભવ નથી, એનું જેને અંતર વેદન નથી... આહાહા..! તે પ્રત્યાખ્યાન પણ ભ્રષ્ટ છે. એ પરચખાણ કરે છે છતાં ભ્રષ્ટ છે. વ્યવહાર પ્રત્યાખ્યાન વિકલ્પ છે. આહાહા..! ભગવાનનું ‘સ્તવન,...’ કરે. લાખો સ્તુતિ કરે. આહાહા..! આવે છે ને ક્યાંક? લાખો સ્તુતિ. આહાહા..! ‘સમયસાર’માં આવે (છે), નહિ? આમાં જ આવે છે. લાખો સ્તુતિ કરે, લાખો સ્તુતિ. ઓ..હો..! છતાં એ સ્તુતિ છે એ તો વાણી છે અને એના તરફના લક્ષનો ભાવ એ રાગ છે. એ આત્માથી દૂરવર્તી છે. આહાહા..!

ધર્મી સંસારથી દૂરવર્તી છે ત્યારે અજ્ઞાની આત્માના સ્વભાવથી દૂરવર્તી છે. આહાહા..! ભલે એ સ્વાધ્યાય કરે, ભગવાનની સ્તુતિ કરે, ભગવાન સામે બેસીને બે-બે કલાક, ત્રણ-ત્રણ કલાક સ્તુતિ કરે. ભગવાન! તમે આવા અને ભગવાન તમે આવા. પણ તું ભગવાન એવો કોણ છો એની ખબર ન મળે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- આમ છે. આહાહા..! ઓહોહો..!

‘સ્તવન વગેરે...’ સ્તુતિ, વંદના આદિ ગમે તે કરે. આહાહા..! ઉઠ-બેસ કરીને ગુરુને વંદન કરે. આદિ પણ તપોભ્રષ્ટ જ છે. આહાહા..! અંતર જે ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન, એનાથી ભ્રષ્ટ છે તે આ વિકલ્પમાં વર્તે છે. પાઠ એવો છે ને? કે વિકલ્પમાં વર્તે છે કોણ? ‘અંતરબાહિરજપ્તે જો વદ્વૈ સો હવેઙ્ગ બહિરખ્પા’ છે પાઠ? અંતરમાં અને બાહ્યમાં જે જલ્પ એટલે વિકલ્પમાં વર્તે તે બહિરાત્મા છે. આહાહા..! છે ને મૂળ? અંતર અને બાહ્ય બેય જલ્પ એટલે વિકલ્પ. ‘જો વદ્વૈ’ જો વર્તે ‘સો હવેઙ્ગ બહિરખ્પા’ એ બહિરાત્મા છે. આહાહા..! નગ્નમુનિ નાગા બાદશાહથી આઘા. જગતની કાંઈ પડી નથી. જગતને આ બેસશે કે નહિ? જગત મશકરી કરશે? જગત જગતમાં છે. અમારે ને એને કાંઈ સંબંધ નથી. આહાહા..!

અહીં તો કહે છે, એવા જે ‘બહિર્જલ્પ કરે છે...’ સ્વાધ્યાય, સ્તવન આદિ સ્તુતિના વિકલ્પ કરે છે તે સંસારમાં જ વસે છે. આહાહા..! અહીં દુનિયા બાયડી, છોકરા છોક્યા, દુકાન છોડે તો આ ત્યાગી છે અને મુનિ છે (એમ કહે). આહાહા..! પરમાત્મા તો એમ કહે છે. જે પર્યાયમાં સંસારજનિત વિકાર છે એ ત્રિકાળી નિર્વિકારી પરમાત્માથી વિરુદ્ધ છે. માટે એકકોર મોક્ષ છે અને એકકોર સંસાર છે. પ્રભુ છે એ તો મુક્તસ્વરૂપ છે. આહાહા..! એ રાગથી બંધાયેલા નથી, રાગમાં અટકેલા નથી. એ તો મુક્તસ્વરૂપ છે, ત્રિકાળ નિરાવરણ

છે, અખંડ છે, એક છે, પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય છે. આહાહા...! એને છોડીને જે આ વિકલ્પમાં વસે છે (તે બહિરાત્મા છે). આહાહા...!

‘અને અશન,...’ આહાર. આહારનો ત્યાગ કરે તો ઊંડાણમાં બીજા મને તપસ્વી માને એવી મીઠાશ વેદે છે, એમ કહે છે. આહાહા...! ‘અશન, શયન,...’ સૂવામાં પણ થોડું સૂવે. ‘ગમન,...’ ગમન કરતાં પણ આશા અંદર અભિલાષ (છે), અંદરના સ્વરૂપની ખબર નથી તેથી એની આવી આશા જતી નથી. આહાહા...! ‘અશન, શયન, ગમન, સ્થિતિ...’ ભલે એક ઠેકાણે બેસે. તોપણ અંદર આશા સ્વભાવ તરફની વાત નથી તેથી તે વિકલ્પમાં જ વર્તે છે. આહાહા...! ભલે એ જંગલમાં, વનમાં એકલો ઝાડ તળે બેઠો હોય એકલો. કોઈ જન ન હોય. આહાહા...! પણ અંતર ભગવાનઆત્મામાં વર્તતો નથી તે સંસારજનિત વિકારમાં જ વર્તે છે. આહાહા...!

‘સ્થિતિ વગેરેમાં (—ખાવું, સૂવું, ગમન કરવું, સ્થિર રહેવું ઇત્યાદિ કાર્યોમાં) સત્કારાદિની પ્રાપ્તિનો લોભી...’ આહાહા...! અંતરનો લોભી નથી. અતીન્દ્રિય આનંદના નાથનો સ્વીકાર જ્યાં નથી ત્યાં એનાથી ઊલટો વિકાર થાય તેનો એ લોભી છે. આહાહા...! આવી વાતું છે. એ વિહાર કરે આમ જોઈને પણ ઊંડાણમાં મીઠાશ (વેદે છે કે) બીજા એમ જાણે કે આ તે ભારે ઈર્ષ્યા જોઈને કામ કરે છે. ઈર્ષ્યાસમિતિથી કરે છે એમ મીઠાશ અંદર ભાવની-પુણ્યની છે. આહાહા...!

‘સત્કારાદિની પ્રાપ્તિનો લોભી વર્તતો થકો...’ આહાહા...! એની પર્યાયમાં એને સત્કાર, સન્માન, માન જોવે છે, મોટપ જોવે છે. અહીં મોટપ ભગવાનની છે એ મોટપ મૂકી દીધી. આહાહા...! અને બહારમાં પડવું, બહારમાં હાલવા, ચાલવા, ગમન, લખવાની ક્રિયામાં, શાસ્ત્ર બનાવવામાં બધામાં પુણ્યની કાંક્ષા છે. આહાહા...! અને લોક મને કેમ ત્યાગી માને. આહાહા...! આવી વાત છે. ધર્મકથા કરતાં પણ ધર્મકથા આને આવડે છે, એવો જે લોભ પોતે કરે તો એ બહિરાત્મા છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે. વગેરે છે ને?

‘સ્થિતિ વગેરેમાં...’ આવ્યું ને? ‘અશન, શયન, ગમન, સ્થિતિ વગેરેમાં...’ બીજા કોઈપણ બોલમાં હાલવા, ચાલવા, લખવામાં, બોલવામાં, લખવામાં, ધર્મકથા કહેવામાં... આહાહા...! શુભકાર્યના કોઈ કાર્યમાં એની અંદર વાંછા જતી નથી. એને વાંછાની જ પ્રાપ્તિ હોય છે. પુણ્યની જ વાંછા એને હોય છે. કારણ કે ભગવાન ભાળ્યો નથી એથી એનાથી વિરુદ્ધમાં જ એનો પ્રેમ અને વાંછા વર્તે છે. આહાહા...! સત્કાર આદિ. સત્કાર, મોટપ, મને આવડે છે એવો જેને ઊંડાણમાં પ્રેમ છે... આહાહા...! એ જિનલિંગધારી તપોભાસ છે. આહાહા...! ભલે હજારો રાણી છોડીને બેઠો હોય, અબજોની પેદાશ છોડીને દુકાન અને રાજ છોડ્યું હોય. આહાહા...! ભગવાનઆત્મા પૂર્ણાનંદના નાથની જેને અંતરમાં મીઠાશ આવી નથી એને આ પરની મીઠાશ ખસતી નથી, એમ કહે છે. આહાહા...! એને પરનો સત્કાર, સન્માન

એની વાંછા ટળતી નથી. આહાહા...! સત્કાર આદિ શબ્દ છે ને? માન આપે, કોઈ મોટપ આપે. આહાહા...! કોઈ પદવી આપે કે આવું હું કાંઈક કરું તો પદવી મળે.

મુમુક્ષુ :- સારો ઉતારો આપે.

ઉત્તર :- હા, ઉતારો. આ તો મહાપુરુષ છે, ભાઈ! સારા ઠેકાણે ઉતારો. સાધારણમાં નહિ. તો એને એમ થાય કે.. આહા...! મારી મોટપની ખાત્રી આને છે. એ પ્રમાણે ઊંડાણમાં પોતે રાગનો કાંક્ષી છે. આહાહા...!

‘સત્કારાદિની...’ આદિ શબ્દ છે ને? આહાહા...! ‘પ્રાપ્તિનો લોભી વર્તતો થકો...’ આ બાજુમાં ભગવાનને જોયો નથી એટલે સંસારનો લોભી છે. આહાહા...! આ બાજુ ભગવાનને ભાળ્યો નથી એટલે એનો પ્રેમ નથી, તેના તરફ વલણ અને ઝુકાવ નથી. આ બાજુ રાગમાં એનો ઝુકાવ છે. આહાહા...! એવો લોભી વર્તતો થકો ‘અંતર્જલ્પમાં મનને જોડે છે,...’ આહાહા...! અંતર વિકલ્પમાં મનને જોડે છે ‘તે બહિરાત્મ જીવ છે.’ આહાહા...!

‘નિજ આત્માના ધ્યાનમાં પરાયણ વર્તતો થકો...’ આહાહા...! હવે સવળાની વાત છે. ‘નિજ આત્માના ધ્યાનમાં પરાયણ વર્તતો થકો નિરવશેષપણે (સંપૂર્ણપણે) અંતર્મુખ રહીને...’ આહાહા...! નિરવશેષ એટલે? કોઈપણ ધર્મના નામનો પણ વિકલ્પ... આહાહા...! સર્વ વિકલ્પને છોડીને ‘નિજ આત્માના ધ્યાનમાં પરાયણ...’ પરાયણ. એ ધ્યાનમાં તત્પર વર્તતો થકો. આહાહા...! ‘નિરવશેષપણે (સંપૂર્ણપણે)...’ અવશેષ બાકી રાખ્યા વિના. સંપૂર્ણપણે ‘અંતર્મુખ રહીને...’ અંતર્મુખ જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ, તેના તરફ રહીને ‘(પરમ તપોધન) પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત સમસ્ત વિકલ્પજાળોમાં ક્યારેય વર્તતો નથી...’ આહાહા...! આવો માર્ગ, આવું મુનિપણું!

આ તો લુગડા છોડીને નાગો થાય (એટલે) થઈ રહ્યું, લ્યો! આહાહા...! કાલે ‘ચંદુભાઈ’ કહેતા હતા. ઓલો ‘વિદ્યાસાગર’ છે ને? એ એમ કહે છે ને કે ‘અમૃતચંદ્રાર્ય’ કાષ્ટાસંઘી છે. કેમ? કે કાષ્ટાસંઘી સ્ત્રીને મુક્તિ માને છે અને અહીં એમણે ‘જયસેનાચાર્ય’ની ટીકામાં સ્ત્રીનું વર્ણન ખૂબ આવે છે. કે સ્ત્રી મુક્તિમાં ન જાય. એવા શ્લોકો આવે છે. ‘અમૃતચંદ્રાર્ય’ એ શ્લોક નાખ્યા નહિ. માટે એ સ્ત્રીની મુક્તિ માનનાર કાષ્ટાસંઘી છે. આહાહા...! પછી કહે છે કે ‘કૈલાશચંદ્રજી’એ ખૂબ ઝાટક્યા. ‘અમૃતચંદ્રાર્ય’ને તમે બીજી રીતે કાષ્ટાસંઘી ઠરાવો છો? બહારની સ્ત્રીને મુક્તિ નથી એ વાત તમને બેસતી નથી એને ખાતર તમે એને કાષ્ટાસંઘી ઠરાવો છો? પણ સ્ત્રીનો ખુલાસો એણે બહારમાં બહુ કર્યો નથી. પણ આ ‘અષ્ટપાહુડ’માં તો આવે છે, નહિ? ‘કુંદકુંદાર્ય’ પોતે કહે છે કે, અરે...! સ્ત્રી અને પશુને મોક્ષ કોઈ દિ’ જોયો? આવે છે ને? આહાહા...! સ્ત્રીને, પશુને, જાનવરને મોક્ષ કોઈ દિ’ જોયો? સ્ત્રીને મોક્ષ હોતો નથી. સ્ત્રીને મોક્ષ માનનારા મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...! ભગવાનની માતાને હાથીને હોદ્દે કેવળજ્ઞાન થયું.

મુમુક્ષુ :- ભગવાનની માતાનું કોણ ના પાડે?

ઉત્તર :- મોટાને કોણ ના પાડે? હાથીને હોદ્દે દર્શન કરવા ગયા ત્યાં ભગવાન (જોઈને)... આહાહા...! હાથી ઉપર કેવળજ્ઞાન થઈ ગયું. અરે...! સ્ત્રીને કેવળજ્ઞાન હાથી ઉપર! એવું શ્વેતાંબરમાં આવે છે. આહાહા...! કામ આકરું બહુ. આ તો વસ્તુની (સ્થિતિ છે). વ્યક્તિગત (વાત નથી). જેને જે માન્યતા છે એના ફળ એને વેદવા છે. અરે...રે...! કોઈ પ્રાણી દુઃખને વેદે અને દુઃખી થાય, ધર્મીને એવી ભાવના હોય નહિ. આહાહા...! એ ભગવાન છે, પ્રભુ! એ દુઃખી થાય (એમ ધર્મીને હોય નહિ). અરે...! જુઓને! આહાહા...! આજે બહેને આજ વાત કરીને? રાજકુમાર છે. વીસ કરોડ રૂપિયા પડી ગયા હાથમાંથી. ચકી આવતી હશે અને સાતમી વાર અસાધ્ય થઈ ગયા. આહાહા...! ન્યાં પૈસા શું કરે? વીસ કરોડ રૂપિયા અને આબરુ મોટી. બીજા બધામાં આવ્યું હતું. ‘ફૂલચંદભાઈ જાંજરી’ ત્યાં જોવા ગયા હતા. સાંભળ્યા હતા સમાચાર. આહાહા...! એ પૈસાને ઠેકાણે પૈસા (રઘ્વા). અસાધ્ય થઈને કેટલા દિ’ રઘ્વા. આહાહા...!

ભગવાન! આ રાગાદિ વિકલ્પ, એને પોતાનો માને છે તે અસાધ્ય છે. આહાહા...! એને સાધ્ય નથી. ચૈતન્ય ભગવાન પરમાત્મસ્વરૂપ અમૃતનો સાગર, જેમાં અમૃતના ગંજ પડ્યા છે. આહા...! અમૃતનો પર્વત પ્રભુ, અમૃતનો પર્વત પ્રભુ, જેમાંથી અમૃત ઝરે એને છોડીને જે રાગમાં... આહાહા...! અહીં તો બહારમાં વર્તે એમ નથી કહ્યું. બહારની વાતમાં વિકલ્પમાં વર્તે. ઈ પાઠ છે ને? ‘અંતરબાહિરજપ્પે જો વટ્ટઙ્ગ’ અંતર અને બાહ્ય પ્રકારના વિકલ્પમાં વર્તે. આહાહા...! બાહ્યમાં વર્તી શકતો નથી. આત્મા બાહ્યનું વર્તન તો કાંઈ કરી શકતો નથી. હાલવું, ચાલવું, બોલવું (કરી શકતો નથી). જે કરી શકે છે અજ્ઞાનભાવે એ વાત લીધી છે. આહાહા...! ‘અંતરબાહિરજપ્પે જો વટ્ટઙ્ગ’ એમ કીધું છે. અંતર બહારની જડની, પરની ક્રિયામાં વર્તે એમ નથી કહ્યું. આહાહા...!

આ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ના વચન છે. આહાહા...! અંતરમાં અને બાહ્યમાં જે વિકલ્પો છે, બાહ્ય નિમિત્ત, હાલવું, ચાલવું, બોલવું, લખવું એ નિમિત્ત, એનો જે વિકલ્પ અને અંતરનો માન-સન્માનનો વિકલ્પ, પણ એ વિકલ્પની વાત (કરી), વિકલ્પમાં વર્તે છે. બહારની ચીજમાં વર્તે છે એમ નહિ. આહાહા...! છે ને? ‘અંતરબાહિરજપ્પે જો વટ્ટઙ્ગ સો હવેઙ્ગ બહિરપ્પા । જપ્પેસુ જો ણ વટ્ટઙ્ગ સો ઉચ્ચઙ્ગ અંતરંગપ્પા ।’ બહારનો ત્યાગ કરે તો અંતરાત્મા છે, એમ નથી કહ્યું. ‘જપ્પેસુ જો ણ વટ્ટઙ્ગ’ વિકલ્પની જાળમાં વર્તે નહિ તે અંતરાત્મા છે. આહાહા...! આકરું પડે ને. ગાથા છે ને એવી, જુઓને! ગાથા બોલે છે ને!

બહાર અને અંતરજલ્પ, વિકલ્પ એમાં વર્તે તે બહિરાત્મા. અને ‘જપ્પેસુ જો ણ વટ્ટઙ્ગ’ એમ કહ્યું છે. પરની ક્રિયા છોડી દે છે અને એકલો બેઠો એમ નહિ. અંદરના વિકલ્પને જે ન છોડે તે મિથ્યાદષ્ટિ બહિરાત્મા છે. અંતરના વિકલ્પને છોડે તે અંતરાત્મા છે. આહાહા...! આવો ધર્મ કેનો? ક્યાંનો ધર્મ હશે આ? બાપુ! વીતરાગ જૈન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ અનંત

તીર્થકરોના શ્રીમુખેથી નીકળેલી વાણી આ છે. અનંત તીર્થકરોનું આ કથન છે. પોતે મુનિ ભગવાન છે. આહાહા...! પંચપરમેષ્ઠી છે ને? આહાહા...! ત્યાં તો પહેલું કહ્યું નહોતું? કે કેવળીમાં અને વીતરાગી મુનિમાં આપણે જડ છીએ તેથી ફેર માનીએ છીએ. એમ નહોતું આવ્યું? આવ્યું હતું ને? આહાહા...! પાનું કેટલામું?

મુમુક્ષુ :- ૨૮૬ પાનું.

ઉત્તર :- ૨૮૬. હા, અહીં છે ને. ‘સર્વજ્ઞ-વીતરાગમાં અને આ સ્વવશ યોગીમાં ક્યારેય કાંઈ પણ ભેદ નથી; છતાં અરેરે! આપણે જડ છીએ...’ એમ મુનિરાજ કહે છે. આહાહા...! જરી વિકલ્પ ઉઠ્યો છે ને? આહાહા...! અરે...રે...! નગ્નમુનિ દ્વિગંબર અને અંતર ધ્યાનમાં મસ્ત છે. એને એમ કહે છે કે ભગવાનમાં અને એમાં ફેર માનીએ તો એ જડ છે. આહાહા...! ફેર જરીક છે એવો પહેલો શ્લોક આવી ગયો છે. એની પહેલા શ્લોક આવી ગયો. થોડો ફેર છે. અહીં કાઠી નાખ્યો. આહાહા...! કારણ કે એ ફેર છે એ ટળીને વીતરાગ થઈ જવાના જ છે. ભગવાન થઈ જવાના છે ઇ. આહાહા...! ‘કુંદકુંદાચાર્ય’, ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’, ‘યોગીન્દ્રદેવ’ ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’... આહાહા...! બધા મોક્ષ જવાના છે. વર્તમાનમાં સ્વર્ગમાં છે. ત્યાંથી મનુષ્ય થઈને મોક્ષે જવાના છે. આહાહા...! ભગવાન છે. એક ભવ બાકી, પંચમઆરે જન્મ્યા. પંચમઆરામાં જન્મ થઈ ગયા. ભગવાનના જ્યાં વિરહ પડ્યા તેથી એકાદ ભવ રહી ગયો. આહાહા...! એને લઈને એકાદ ભવ (રહી ગયો). નહિંતર તો આ જ ભવમાં મોક્ષ જાય. મહાવિદેહમાં તો એના એ ભવમાં અબજોપતિ રાજા રાજપણું છોડી, વિકલ્પ છોડી નિર્વિકલ્પમાં મસ્ત થઈ કેવળજ્ઞાન ઊપજાવીને મોક્ષ જાય છે. કારણ કે છ મહિના ને આઠ સમયમાં ૬૦૮ મોક્ષ તો જાય. .. જતો નથી. મોક્ષ જાય ત્યાં છે. આહાહા...!

ભગવાન પાસે... આહાહા...! એવા મુનિ છે કે જે છ મહિના અને આઠ સમયમાં ૬૦૮ મુક્તિ જાય જ. આહાહા...! સમય વધારે છે. ૬૦૮ જીવ છે. અને ઓલા છ મહિના ને આઠ સમય છે. સમય વધારે છે. જીવની સંખ્યા કરતા સમયની સંખ્યા વધારે છે. છ મહિના ને આઠ સમય છે ને? એમાં ૬૦૮ જાય છે ને? તો છ મહિનામાં તો અસંખ્ય સમય થાય. અને અહીં તો ૬૦૮ ગયા. આહાહા...! પણ એ અનાદિની આ સ્થિતિ છે. આહાહા...! ૬૦૮. આહાહા...! જેવા ૬૦૮ મુક્તિ જાય એવા ૬૦૮ નિગોદમાંથી નીકળે. આહાહા...! બાકી તો પડ્યા રહે. એ શરીરને અનંતમે ભાગે નીકળે. ગમે ત્યારે નીકળશે તોપણ એક શરીરને અનંતમા ભાગમાં જ બહાર નીકળશે. આહાહા...!

આવું શું મળ્યું? વીતરાગની વાણી મળી. આહાહા...! આવો યોગ તો મોટા મોટા પુણ્યના ઢગલા, પુણ્યના મોટા મેરુ પર્વત ઉછળ્યા છે અત્યારે. એમાં આવો જોગ છે, કહે છે. હવે કરવાનું તારે છે. આહાહા...!

અહીં એ કહે છે. જે એમાં વિકલ્પને જોડતો નથી. પ્રશસ્ત કે અપ્રશસ્ત બેય, ડોં!

શુભરાગ કે અશુભરાગ... આહાહા...! એ બેયમાં 'સમસ્ત વિકલ્પજાળોમાં ક્યારેય વર્તતો નથી...' આહાહા...! 'તેથી જ પરમ તપોધન...' આ તપની વ્યાખ્યા. અપવાસની અહીં નથી. આત્માના સમીપમાં વર્તે છે એ તપોધન, ઉપવાસી છે. આહા...! 'સમસ્ત વિકલ્પજાળોમાં ક્યારેય વર્તતો નથી તેથી જ પરમ તપોધન સાક્ષાત્ અંતરાત્મા છે.' આહાહા...! એક ગાથામાં બહિરાત્મા અને અંતરાત્માની વ્યાખ્યા કરી.

પ્રભુમાં વિકલ્પની ગંધ નથી. નિર્વિકલ્પનો પિંડ છે. આહા...! જેમ સોનાની મોટી પાંચ-પચીસ મણની લગડી હોય એમાં કાટની ગંધ નથી. એમ ભગવાન અનંતગુણનો પિંડ છે.. આહા...! એમાં રાગના વિકલ્પની, શુભરાગના વિકલ્પની પણ ગંધ નથી. આહાહા...! એવો ભગવાન છતી શક્તિએ બિરાજમાન પડ્યો છે. એને તું વિકલ્પમાં વર્તીને અછતો કરી નાખશ આહાહા...! વિકલ્પમાં વર્તીને અછતો કરી નાખે (છે) અને ધર્મી નિર્વિકલ્પમાં વર્તતા વિકલ્પને અછતો કરી નાખે છે. આહાહા...! છતાંને અછતો કર અને અછતાંને છતો કર. આહાહા...!

સત્ છે. એથી ખરેખર તો એની પરિણતિ સતી (છે). સત્ની પરિણતિ સતી હોય છે. આહાહા...! સંકલ્પ, વિકલ્પ એની પરિણતિ નથી. એ સત્ પ્રભુ છે, એ સતી છે. એની પરિણતિ સતી છે. એટલે કે એનો કોઈ માલિક નથી. આહાહા...! પોતે જ પોતાનો અનુભવી માલિક છે. આહા...! એ જીવ અંતરાત્મા છે. અલ્પકાળમાં એ કેવળજ્ઞાન પામીને મોક્ષ જવાના જ છે. આહા...!

કોઈ વખતે લખાણ આવે કે આ (સમકિતી) પડી જાય. એ સમજાવ્યું છે. આહા...! ૩૮ ગાથામાં તો ત્યાં સુધી કીધું કે જે કોઈ અપ્રતિબુદ્ધ શિષ્ય હતો. ગુરુએ વારંવાર સમજાવ્યો, સમજીને સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર પામ્યો. ૩૮ ગાથામાં છે. અપ્રતિબુદ્ધ હતો, એને ગુરુએ વારંવાર સમજાવ્યો એટલે એણે વારંવાર મનન કર્યું, તે જીવ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન પામ્યો. એને ફરીને મિથ્યાત્વ ઉદય થાય એવું છે નહિ. ૩૮ ગાથામાં એવો પાઠ છે. ભગવાન છે. આહા...! એને કાળ અને વિકલ્પ નડે છે ક્યાં? છતી રુદ્ધિએ ભગવાન પડ્યો છે. એની રુદ્ધિનો પાર ન મળે. આહાહા...! એમાં એ વિકલ્પને ગણે શી રીતે? 'સમયસાર' ૩૮ ગાથા. અપ્રતિબુદ્ધ હતો એને ગુરુએ વારંવાર સમજાવ્યો અને પ્રતિબોધ પામ્યો. પામ્યો પણ અપ્રતિહત! પામ્યો એ પામ્યો, એ પડવાનો નહિ, એમ પાઠ છે. હવે અમને મિથ્યાત્વનો અંકુર ઉત્પન્ન થવાનો નથી, એવો પાઠ છે. ૩૮ ગાથા. પંચમઆરાનો સમકિતી ભગવાનના વિરહમાં રહેલો, ભગવાનનો વિરહ છે, છતાં કહે છે કે અમને અંતરનો વિરહ નથી. આહા...! પરમાનંદનો નાથ અમારી પાસે બિરાજે છે. માટે અમે પરમાત્મા છીએ અને પરમાત્મા થવાના છીએ, એવું આવે છે. થઈ ગયો વખત? (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)